



Hassas Konular

Güney Osetya Meselesini Perde Arkası

Ufuk Tavkul

27 Kasım 2008

Orta Kafkaslarda, Kafkas dağlarının kuzey ve güney yamaçlarında yaşamakta olan Osetler Hint-Avrupa ırkına mensup İran kökenli bir Kafkas halkıdır. Bugün Kuzey Osetya-Güney Osetya şeklinde sunî bir sınırla ikiye bölünmüş olan Osetya'nın kuzey bölümü Kafkas Dağları'nın kuzey eteklerinde Rusya Federasyonu'na bağlı iken, güney bölümü Kafkas Dağları'nın güney eteklerinde Gürcistan sınırları içinde kalır. Kafkas Dağları'nı kuzeyden güneye aşan ve Tiflis'e ulaşan en önemli karayolu Osetlerin topraklarından geçmektedir. Daryal geçidi üzerinde yerleşmiş olan Osetler İron ve Digor adlarını taşıyan iki büyük kabileye ayrılmaktadırlar. Büyük çoğunluğu Ortodoks Hıristiyan olan Osetlerin küçük bir bölümü Müslümandır ve onların da ekserisi 19. yüzyılda Osmanlı Devleti topraklarına göç ederek Kars, Muş, Tokat, Yozgat sınırları dâhilindeki köylere yerleştirilmiştir.

Güney Osetya'nın Gürcistan ile zoraki birliği 19. yüzyıl ortalarında bölgenin Rusya tarafından istila edilmesiyle başlar. Çarlık Rusyası Güney Osetya halkının idaresini Gürcü feodallerinin eline bırakır ve Güney Osetya topraklarını da Gürcü feodallerinin mülkü olarak ilan eder.

Osetlerin Gürcülere düşmanlığı 1917 Sovyet ihtilali sonrasındaki siyasî gelişmelere kadar uzanır. 1917 Bolşevik devriminden sonra Gürcistan'da iktidarı elinde bulunduran Menşevik Gürcü yönetimi zamanında da, Güney Osetya zorla Gürcistan'a ilhak edilmeye çalışılır ve ağır baskılara uğratılır. 1917-1920 döneminde Osetler Sovyet Rusyayı desteklerler ve Osetlerin ayaklanmaları Gürcistan Sosyal Demokratik Hükümeti tarafından bastırılır.

Sovyet Döneminde Güney Osetya

Gürcistan'da Sovyet rejiminin kurulmasından sonra da Oset halkının Çarlık Rusyası dönemindeki ikiye bölünmüş durumu devam ettirildi. Güney Osetya 20 Nisan 1922'de özerk bölge statüsüyle Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlandı.

Stalin'in böl-yönet politikaları sonucunda parçalanmış ve etnik grupların potansiyel çatışma ortamında tutulmaları amacıyla suni sınırlar çizilerek sözde özerk idari bölgelere ayrılan Kafkasya'da Güney Osetya meselesi yakın zamanlara kadar dünya kamuoyunun dikkatini çekmiyordu. Stalin'i Gürcü zanneden amatör araştırmacı ve siyaset bilimciler, bütün tezlerini bu fikre dayandırarak, Abhazya ve Güney Osetya'yı Stalin'in Gürcü şovenizmi hisleriyle Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağladığını ileri sürüyorlardı. Oysa ki Stalin, Güney Osetyalı bir ayakkabı tamircisinin oğluydu ve etnik köken itibarıyla o da bir Osetti. Stalin'in annesinin Gürcü olduğu ise aşikardır. Ayrıca Stalin hayatı boyunca etnik kökeninden nefret etmiş ve Rus dili ve kültürünün savunucusu olmuştur. Dolayısıyla Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'a bağlanması Stalin'in şovenist duyguları ile değil, Kafkas Dağları'nın aşılması gibi bölgeyi ikiye bölmeye yani coğrafi şartlarla ilgilidir. Abhazya ve Güney Osetya Kafkas Dağları'nın güney eteklerinde yer almaktadır.

Oset-Gürcü ilişkilerindeki kriz dönemi 1989 yılı baharında başladı. Osetler Gürcistan'dan ayrılmak ve Birlik Cumhuriyeti statüsü kazanmak için başlattıkları mücadeleyi Abhazya halkının desteklemesini istediler. Bu siyasi



hareket Gürcülerin büyük tepkisini çekti. Bunun üzerine 1989 yılı yazında Osetlerle Gürcüler arasında ilk etnik çatışmalar başladı.

1989 yılı Eylül sonlarında Gürcü Askerî Birlikleri Güney Osetya bölgesine girdiler ve silahlı çatışmalar başladı. Osetlerle Gürcüler arasındaki etnik silahlı çatışmalar 1990 yılının Ocak ayı boyunca devam etti. Güney Osetyalılar Kuzey Osetya ile birleşme isteklerinden vazgeçemediler. 1990 Haziranında Oset Halk Cephesi Ademon Nihas örgütü Güney Osetya'nın başkenti Tshinvali'de büyük bir gösteri düzenledi. Güney Osetya Bölgesi yönetimi bölgenin bağımsız bir Sovyet Demokratik Cumhuriyeti olduğunu ilan etti. Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti'ne başvurularak yeni cumhuriyetin Sovyet Federasyonunun bağımsız bir üyesi olarak kabul edilmesi istendi. Gürcistan Yüksek Sovyeti yeni oluşturulan Güney Osetya Cumhuriyetinin Gürcü aleyhtarı ve anayasaya aykırı olduğuna karar verdi. Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti de bu kararın Sovyetler Birliği ve Gürcistan anayasalarını ihlal ettiğini belirtti.

1990 yılı Aralık ayında Gürcistan Parlamentosu tam ittifakla kabul ettiği bir kararla Güney Osetya Özerk Bölgesinin kaldırılması kararını oylamaya sundu. Buna gerekçe olarak da Kuzey Osetya ile birleşme isteğinde olan Güney Osetyanın Gürcistan'ın tarihî birliğini tehdit etmekte olması gösterilmişti. Parlamento daha sonra, Güney Osetyanın başkenti Tshinvali'de üç Gürcü polislinin öldürülmesine karşılık bölgede olağanüstü durum ilan edilmesini teklif etti. Güney Osetyanın Moskova'dan yardım talebinde bulunması üzerine Moskova MVD birliklerini, düzeni korumak için bölgeye gönderdi. Gürcistan parlamentosu bu hareketi kınayarak Sovyet askerî birliklerinin Osetleri desteklediğini ileri sürdü.

1990 yılı Aralık ayı sonunda Gürcistan, Güney Osetya ve Moskova resmi görevlilerinin görüşmelerini takiben bir uzlaştırma komisyonu oluşturuldu. Fakat bu da gergin olan tansiyonu düşürmeye yetmedi. Osetlerin Gürcülere karşı silahlı saldırı ve gece baskınları devam etti. Bu olaylara karışan Osetler silahlı saldırılar sonrasında Kuzey Osetya'ya geçiyorlardı. Osetlerle Gürcüler arasındaki silahlı çatışmalarda 600'den fazla insan ölürken yüzlerce Oset ve Gürcü ailesi çatışma bölgesinden kaçtı.

7 Ocak 1991'de Gorbaçev Güney Osetya'nın bağımsızlık ilanını ve Gürcistan Parlamentosunun Güney Osetyanın özerkliğini kaldırma kararını kınayan resmi bir karar yayınladı. Gorbaçev ayrıca üç gün içinde Gürcü askerî birliklerinin Güney Osetya'dan çekilmelerini istedi. Gürcistan parlamentosu Gorbaçev'in bu kararını Gürcistan'ın iç işlerine karışmak olarak kabul etti. Gamsahurdiya Gorbaçev'i Sovyet ordusunu Gürcistan'a sokmak için bir bahane yaratmaya çalışmakla suçladı. Gamsahurdiya "Osetler bize bu savaş vesilesiyle baskı yapan Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Gorbaçev'in ajanlarıdır" diyordu.

22-23 Ocak 1991'de Tshinvali'de meydana gelen şiddetli çarpışmalar sonrasında 1.500 Gürcü milisi kenti işgal etti. 1991 yılının ilk günlerinde etnik çatışmalarda otuza yakın insanın ölmesinin ardından, 25 Ocakta TASS ajansı Sovyet Birliklerinin Tshinvali'de Gürcü ve Osetler arasında ateşkes sağladığını ve Gürcü askerî birliklerinin geri çekilmeye başladığını duyurdu. Şehrin 65 bin kişilik nüfusundan 15 bini şehirden göç etti. Osetler Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'a kaçarlarken, Gürcüler de Tiflis'e kaçıyorlardı. 1991 yılı Mart ayı başlarında Güney Osetya'dan Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'a kaçanların sayısı 12 bin kişiye ulaşmıştı.

Güney Osetya Millî Cephesinin bir sözcüsü Gürcü-Oset çatışmasının ana sebebinin "Gürcüler Sovyetler Birliğinden ayrılmak istiyorlar, biz ise istemiyoruz" şeklinde açıklarken, Gürcüler ise Osetleri Gürcistan'ın tamamının Sovyetler tarafından askerî işgal için bahane olabilecek bir komünist beşinci kolu olarak görüyorlardı.

1992 yılında Rusya'da Yeltsin'in Gürcistan'da Şevardnadze'nin iktidara gelmesinden sonra, 1992 Haziran ayında Yeltsin ve Şevardnadze çatışma bölgesinden bütün askerî birliklerin çekilmesini ve ateşkesle birlikte bölgeye Gürcü, Oset ve Ruslardan oluşan 1.500 kişilik bir barış gücünün konuşlanmasını içeren anlaşmayı imzaladılar.

Aralık 1992'de AGİK durumu gözlemek için bölgeye kendi heyetini gönderdi. 1994 Mart ayında Güney Osetya'daki parlamento seçimleri radikal milliyetçi yönetimin yenilgisi ve Komünist Partisi'nin iktidara gelmesiyle sonuçlandı. Yeni radikal yönetimin Kuzey Osetya ile birleşme ve Gürcistan'dan tam bağımsızlık istekleri baskı ile engellendi.

Güney Osetya Yüksek Konseyi başkanı Ludvig Çibirov Gürcistan yönetimiyle uzlaşmaya karşıydı. Tamamen Moskova'dan gelen mali yardıma bağlı olan Güney Osetya'nın Gürcistanla özerklik konusunda bir anlaşmaya varabilmesi Rusya'nın destekleyeceği önerilere bağlı görünmekteydi. Ancak 1995 yılında değiştirilen Gürcistan anayasasına göre Güney Osetya'nın özerk bölge statüsü kaldırıldı ve bölge Tshinvali ili adıyla doğrudan Tiflis'e bağlandı.



Gürcü-Oset etnik çatışmasının sonucunda binlerce Güney Osetyalı Kuzey Osetya'ya göç etti. Şehirlerde ve kırsal alanlarda göçmenlerin yerleştirilmesi büyük sosyo-ekonomik güçlükler ortaya çıkardığı gibi, yerleşik Kuzey Osetyalılar ile göçmen Güney Osetyalılar arasında cinayetlere kadar varan sürtüşmelere sebep oldu.

Güney Osetya ile Gürcistan arasında 1990'lı yıllarda başlayan ve 2000'li yılların başında şiddetini artırarak devam eden ayrılıkçı hareketler ve çatışmalar bölgeyi ABD ve Rusya gibi büyük siyasi aktörlerin manevra alanı haline getirdi. Güney Osetyalılar bir taraftan bağımsız bir devlet olduklarını ilan ve iddia ederlerken, diğer taraftan Rusya'nın hakimiyeti altındaki Kuzey Osetya ile birleşme isteklerinden söz ediyorlardı. Kuzey Osetya Rusya'dan ayrılıp, bağımsız olduğunu iddia eden Güney Osetya ile birleşemeyeceğine göre, Kuzey Osetya ile birleşecek olan Güney Osetya'nın Rusya'nın sınırları içine dahil olacağı ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğünden artık söz edilemeyeceği görülmektedir.

Kosova'nın bağımsızlığının ABD ve Avrupa ülkeleri tarafından tanınmasının ardından, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık kararlarının tanınması konusunda bir-kaç ay temkinli davranan Rusya, 8 Ağustos'ta Gürcü birliklerinin Güney Osetya'ya saldırmasıyla birlikte gelişen olaylar neticesinde Abhazya ve Güney Osetya'yı resmen tanıma kararı aldı. Böylece Kosova'nın intikamını aldığını düşünen Rusya, Güney Osetya'nın Kuzey Osetya ile birleşmesiyle Kafkasya'daki sınırlarını biraz daha genişletecek ve enerji koridorları üzerindeki baskı ve kontrolünü artıracaktır. "Bağımlı" bir "Bağımsızlık" peşinde olan Güney Osetya kuzeydeki akrabalarıyla birleşme hayali kurarken, tarih boyunca Rusya'nın Kafkaslardaki üssü olan Osetya yeni siyasi gerilimlerin ve çatışmaların kucağına atılacaktır.

Ufuk Tavkul, Doç.Dr. Ankara Ü, Dil ve Tarih-Coğrafya F, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü öğretim üyesi ve KÖKSAY Kırım-Kafkasya Araştırmaları Enstitüsü Yönetim Kurulu üyesidir.

KÖKSAY E-Bülteni, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAY) tarafından çıkarılmaktadır. KÖKSAY bağımsız ve bağlantısız, günlük siyasî konumu olmayan bir kurumdur; merkezine Türkiye ve Türk dünyasını alarak araştırmalarını ulusal ve uluslar arası sosyal, siyasî ve stratejik konulara yoğunlaştırır, araştırma ve incelemeler yapar. Dolayısıyla, bu yayında ifade edilen bütün görüşler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar yalnızca yazarlarına aittir.

© 2008, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı. Bütün hakları saklıdır.